

Не знам колкумина успеаја да го видат најновиот документарен филм на балканската новинарска мрежа (БИРН), посветен на едно жешко регионално прашање (финалниот статус на Косово), под наслов "Дали некој има план?". Би рекле, ептен навремена новинарска реакција: чекор пред многумина, оваа група новинари си ја зела задачата да ја презентира комплексноста на Косовскиот јазол, правејќи мозаик од размислувањата, очекувањата и стравувањата на локалните жители, политичарите, претставниците на меѓународната заедница и неколкумина аналитичари. Секако, еден 80-минутен филм мора да се потпре и на некои трикови од филмската фела т.е. производот да го направи достапен и разбирлив за гледачите. Така, немојте да очекувате да ги видите нишките кои ги поврзуваат конфликтите и нивните решенија на овие простори.

Ако не ја знаете предисторијата (ете, барем онаа од крајот на 80-тите години на минатиот век), тешко ќе сфатите зошто конфликтите се прелеваа од север кон југ. Сликата за македонскиот конфликт ќе биде штура, но и ефектна - единствени сцени се оние во кои војнички (надмоќните!?) безбедносни сили гранатираат албански села. Ниту ќе разберете зошто се побуниле Албанците во Македонија ниту, пак, ќе можете да слушнете дека македонскиот конфликт во голема мерка беше резултат на неуспехот во менаџирањето на другите ексјугословенски конфликти, а особено на оној на Косово. Всушност, за тоа ниту ние самите уште немаме одговор, а и меѓународната јавност која е future-oriented (свртена кон иднината) не се заморуваше со нашата предисторија од "кулина бана"...

Ај, си реков гледајќи го филмот, тоа и можам да го разберам како императив на новинарската и филмската продукција. За волја на вистината, во овој случај избегнат е т.н. КИСС-принцип (Keep it Simple and Stupid - т.е. држи го на едноставно и глупаво ниво, за да биде полесно сфатено). Тој принцип премногу долго беше применуван од сите оние душегрижници кои сакаа да не сфатат и да ни помогнат да се спасиме сами од себе. Авторите на филмов, сепак прават обид да не побегнат во симплификација, па нудат колаж на разни судбини, погледи, анализи. Секако, токму контрастот е оној кој ја продава приказната и ја прави ефектна - па, така оската на приказната се движи на ре-

Билјана ВАНКОВСКА

“
*Vo vreme na opština
i zmama, ka` uvawet o
na vistinata a st anuva
revolucioneren ~in*
”

Xorx ORVEL

лација радикали наспроти умерени, политичари наспроти обични граѓани. Гледате една изострена слика на Косово, во која се уриваат стереотипите, на пример, за позицијата на жената во косовското општество. Така, една млада и амбициозна Косовка се подготвува за постигнување врвни резултати во карате, а една друга девојка од мала српска енклава се враќа во средниот век низ продуховувањето и комуникацијата со Бога (во црковниот

хор на своето опколено село). Гледате слика на општество во скршено огледало, се обидуваме да го составиме за да ја осознаете целината, но ликовите се искривени, карикатурални, изместени - што и може да се очекува во едно истрауматизирано општество на кое никогаш не му била определена вистинската дијагноза и дадена вистинската терапија.

И сега некој ќе се праша зошто една колумна му се посветува на друг медиум-

ски производ? Од каде инспирацијата за ова писание? Навидум филмот не донесе одговор на прашањето - или можеби перфидно ја наметна единствената алтернатива?! Она што мене ми пречеше е граматичката форма на прашањето од насловот, и не само затоа што сум Балканка... Не станува збор за тоа дали денес некој има план и идеја како да го реши Косовското прашање, туку дали некој воопшто имаше план кога почна со хуманитарната интервенција во 1999 година? Беше ли тешко да се предвидат последиците, етничкото чистење пред очите на мировниците, инсталирањето на новите корумпирани косовски елити, радикализацијата на општеството кон сè што е не-Албанско? Не знаете што е полошо: да имало

имав чувство дека го знам "Планот". Големите актери и порано доаѓаа до фантастични планови (од типот на Дејтон: "нема никому да му дозволиме да ги напушти преговорите пред да биде потпишан договорот" - што беше јасно изговорено и во овој документарец). Подоцна се слушуваше "брилијантните" и едноставни планови да не ги дадат посакуваните резултати или ќе почнеа да пукаат по некои шавови, каде најмалку очекуваа (тие ја крпат Босна, а им пукнува шавот на Косово; го средуваат Косово, за да им пукне во Македонија, и слично). За неуспехот на нивните планови никогаш не носеа одговорност оние кои ги сугерираа - вината секогаш беше кај тие примитивни, воинствени и неспособни "локалци". Та-

претставници. Но, она што најмногу зачува е што овие наши умни глави не ја применуваат истата филозофија кога треба да ја одработат домашната задача во Македонија. Истата таа БИРН мрежа лобираше за кандидатскиот статус на Македонија на еден чуден начин: тогаш пишуваше дека евентуалното негативно ави на ЕУ ќе биде тежок удар за проевропската и реформска Влада на господинот Бучковски и дека таквиот политички удар ќе ги донесе на власт најрадикалните националистички сили. Овде нè плашат со "баба роги", со некои радикали кои наместо куршуми употребуваат тешка артилерија (од зборови), и се создава слика дека европската и демократската траекторија на Македонија зависи само од одржува-

РАДИКАЛИЗМОТ КАКО ПОЛИТИЧКА КАТАРЗА

СЕ СЛУЧУВАШЕ "БРИЛИЈАНТНИТЕ" И ЕДНОСТАВНИ ПЛАНОВИ ДА НЕ ГИ ДАДАТ ПОСАКУВАНИТЕ РЕЗУЛТАТИ ИЛИ ЌЕ ПОЧНЕА ДА ПУКААТ ПО НЕКОИ ШАВОВИ, КАДЕ НАЈМАЛКУ ОЧЕКУВАА: ТИЕ ЈА КРПАТ БОСНА, А ИМ ПУКНУВА ШАВОТ НА КОСОВО; ГО СРЕДУВААТ КОСОВО, ЗА ДА ИМ ПУКНЕ ВО МАКЕДОНИЈА... СИСТЕМОТ НА ПОВРЗАНИ САДОВИ НЕ Е ПОЗНАТ САМО ВО ХЕМИЈАТА, ТУКУ И ВО НАШАВА БАЛКАНСКА ЛАБОРАТОРИЈА.

(лош) план или да немало воопшто смислен план... Беше преедноставно да се погоди дека насилната разврска во Македонија е само прашање на време... Кога во мај 2000 година гостував во Маршал центарот на НАТО во Гармиш, заедно со Ветон Сурои, зборувавме за две перспективи на Косово. Тој зборуваше за проектот за градење држава на Косово, а јас бев проклето прецизна во прогнозата дека следната година Македонија ќе биде во вооружен конфликт.

Но, нашиве аналитичари и новинари се поамериканчуваат и како future-oriented луѓе се обидуваат да гледаат сега и тука и да поттикнат наоѓање решенија за комплексните прашања. Тие не поставуваат незгодни прашања за тоа зошто состојбите на Косово се толку лоши и покрај долгогодишното меѓународно присуство, управа и финансирање? Тие велат: "потребен е план", а бидејќи состојбата по својата комплексност личи на Гордиев јазол (со толку спротивставени и вклопани позиции), тие како да повикуваат на "План", кој некако самиот се наметнува во свеста. Почнувате да сочувствувате со загрижените Солана, Барнс и Петерсен, почнува да ви работи генот на Александар - и ви "светнува" дека мечот може да го раскине јазолот, ако веќе немаме време за расплетување. Затоа, гледајќи го филмот

ка, и овој пат невозможност на ситуацијата која повикува на некој нов Александар (кој, еве, доби и медиумска поддршка), нема да донесе крај на приказната. Системот на поврзани садови не е познат само во хемијата, туку и во нашата балканска лабораторија.

Еден од бисерите изречени во спомнатиот филм доаѓа од страна на еден наш сугестивен политички аналитичар и новинар (духовен татко и гуру на новинарите на БИРН), според кој доколку Србите го изгубат Косово на преговарачка маса и доколку како контрареакција на следните избори победат српските радикали, тоа нема да значи катастрофа. Нашиот самоуверен политиколог (без квалификации, но со аналитички ум и добро познати разузнавачки извори), вели: "Тоа може да биде добро за Србија и за нејзината демократизација, бидејќи конечното стапување на власт на Шешељовите радикали ќе значело политичка катарза и ќе ги натерало да бидат поконструктивни и поумерени. Интересна идеја, навистина! Можеби, нашиот експерт ќе може да профитира од една таква своја анализа ако ѝ ја продаде на ЕУ и особено на нему блиските САД, кои во паника гледаат дека во Палестина демократските избори практично го потврдија ризикот народот да гласа за своите најрадикални политички

њето на власт на сегашната чудна алијанса на guns and roses (пиштоли и рози - кои ги симболизираат ДУИ и СДСМ). Демек, ние веќе сме ја доживеале катарзата на радикализмот претворен во одговорна влада...

Демократијата, меѓу другото, значи дека на власт доаѓаат оние за кои гласало мнозинството избирачи и кои немаат нужно демократски убедувања. Низ избори на власт доаѓаа и Милошевиќ и Туѓман (за кои еден хрватски аналитичар луцидно укажа дека на власт доаѓале технички поисправно од господинот Буш, особено првиот пат). Во Авганистан беа избрани и убијци и господари на војната, во последните избори во Ирак демократски легитимитет добија и претставниците на Дава партијата, во минатото одговорна за низа терористички напади и киднапирања, во Палестина - о, ужас - победи Хамас. Што да се прави со такви луѓе кои, неблагодарни кон даровите на западната демократија, не гласаат онака како што очекуваат оние на Запад? Се чини, нашиов несуден политиколог има решение: оставете на власт да дојдат радикалите! Тоа ќе ги отрезни тие вжештени глави, ќе ги направи поодговорни и поумерени - значи, демократска катарза со радикални средства! Но, не заборавајте: тоа важи за некои други, не за нас во Македонија! Планот за Косово, се чини, е јасен: некаков вид независност без оглед што елитите и натаму ќе си останат искорумпирани и радикални. Тоа автоматски во Србија ќе предизвика катарза - и ете, со еден куршум два зајака и две добивки. Што полошо, тоа подобро - претпоставува радикалната терапија на нашиве храбри аналитичари! Сега, само се бара нов Александар Македонски на светската сцена... За жал, тој не е далеку!